

Vjekoslav Karas: »Djed i unuk«

Željka Bosnar Salihagić

Tiflološki muzej Zagreb

Pregledni članak – UDK 75 Karas, V.

23. 2. 2001.

Slikar Vjekoslav Karas, ilirski talent, uvijek je svojom sudbinom budio zanimanje javnosti i struke. O njegovoj poznatoj slici »Djed i unuk« počesto se govorilo i pisalo. Već je Kukuljević pisao: »da je risarija vrlo dobra, distribucija osoba i okolice otmjena i diskretna, a u kolorističkom pogledu sve jasno i lijepo«¹. Trag joj se izgubio 1864. godine. Te je godine, naime, vlasnik slike Konstantin Stojšić², nakon najave biskupu Strossmayeru da će sliku pokloniti Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti, poslao sliku na umnožavanje u Beč, u litografski atelje Reiffenstein i Rosch. Prema podacima Karasovih biografa³ slika se najvjerojatnije nije ni vratila iz Beča.

U fundusu Tiflološkog muzeja u Zagrebu nalazi se slika »Slijepac i vila«, inventirana kao Karasova. Tragom ove slike dolazimo do arhiva HAZU, gdje nađeni podaci opovrgavaju mišljenje Karasovih biografa da je njegova poznata slika »Djed i unuk« ostala u Beču, kamo je bila poslana na umnožavanje, te da nikada nije vraćena u Hrvatsku. No slika je bila poklonjena Akademiji, pod nazivom »Slijepac i vila«, a prema podacima tamo se nalazila godinama. Podaci o izlasku iz Akademije nisu nađeni. Kako se istoimeno ulje na platnu, istog motiva, nekoliko godina kasnije našlo u Tiflološkom muzeju, nije poznato. Svakako je moguće da je riječ o istome djelu, o zagubljenoj, originalnoj slici Vjekoslava Karasa. U svom prilogu autorica opravdava spomenutu tezu, te smatra da je riječ o originalu, a nastoji potaknuti istraživanja koja bi u potpunosti razriješila misteriju oko slike.

Godine 1981. dr. Marijana Schneider usporedila je jednu od dvije oleografije »Djeda i unuka« iz Povijesnog muzeja sa slikom »Slijepac i vila«, uljem na platnu,

¹ A. Kassowitz-Cvijić, *Vjekoslav Karas – Prvi ilirski slikar*, Kolo Matice Hrvatske, Zagreb, 1928., str. 73. (u ovom eseju nije naveden izvor Kukuljevićevog citata koji navodim)

² A. Kassowitz-Cvijić, n. dj., str. 78. – »Miroslav recte Kosta Stojšić bio je pravoslavni Hrvat, zanosan amateur za skupljanje umjetnina.«

³ A. Kassowitz-Cvijić i A. Bulat Simić

iz Tiflološkog muzeja: »Slika u Tiflološkom muzeju doista odgovara opisu i posve je identična (i po kompoziciji i po boji) oleografiji načinjenoj prema Karasu u Beču.« Također je ustvrdila »da je identifikacija otežana i zato što su Karasove slike neujednačene kvalitete«, te da se za Karasovu sliku ne može reći »tipični Karas«. Motiv je, prema dr. Schneider, »sigurno Karasov«⁴.

Slika »Slijepac i vila« inventirana je u Tiflološkom muzeju pod brojem 460, s opisom »Na slici su prikazana tri lika smještena centralno i u prvom su planu. S lijeve je strane slijepi starac koji sjedi na panju, a u rukama drži gusle. Do njegovih je nogu dječak s ilirskom kapom na glavi, a zdesna je ženski lik u dugačkoj haljini zagrnut crvenim plaštom. U pozadini se nalaze obrisi srednjovjekovnog zamka. Motiv je tipičan za razdoblje ilirskog pokreta.«⁵

Sliku je Muzeju darovala 1963. Marta Durst, kći Vinka Beka, tiflopedagoga i osnivača Hrvatskog slijepackog muzeja, čiji je Tiflološki muzej slijednik, uz ostale predmete iz njegove ostavštine. No, slika je u Muzej prvi puta stigla mnogo ranije, oko 1891. godine.

Ispitivanje podrijetla ove slike iz zbirke predmeta Tiflološkog muzeja povezal nas je s davno izgubljenim, no svakako ne i zaboravljenim, Karasovim »Djedom i unukom« i pokazalo nam kako je polazna hipoteza istraživanja o »Slijepcu i vili« kao originalnom Karasovom djelu, poznatijem pod nazivom »Djed i unuk«, vrlo blizu rješenju misterije oko slike.

Povijesni prikaz sudbine slike »Djeda i unuka«

»Zagonetno lutanje jedne slike koja je u prošlom stoljeću (19. st., op. aut.) bila legendarna«⁶ nije razjašnjeno. Slika se spominje pod različitim nazivima: Djed i unuk, Djed, unuk i vila⁷, Vila nadahnjuje jednog Barda junačkim narodnim pjesmama⁸, Slijepac i vila⁹, Guslar i vila¹⁰...

Kronološki slijed događanja oko slike odvijao se ovako:

Vjekoslav Karas je sliku naslikao u Rimu 1845. godine.¹¹ »Narodne novine« br. 30. od 14. travnja 1847. godine pišu nam da je slika stigla u Zagreb u travnju 1847. godine: »Ovih dana stigao je u Zagreb prekrasni umotvor našeg domorodnoga slikara g. Karasa, koi se sada radi većega usavršenja u svojoj umjetnosti u Rimu bavi. Slika ova predstavlja nam živo pesmu g. Preradovića »Djed i unuk«. Ljudi koji su sliku gledali, kažu da je velikom veštinom izvedena i da je slikar pesnikovu pomisao tako umno utelovio i oživio, da je to milina

gledati. Djed, unuk njegov i vila tako su naravski naslikani da čovek misli – sad će progovoriti–«. Petar Skutari je zaključio: »Kako u Preradovićevoj baladi nema ni spomena vili ovo povezivanje Karasove slike i Preradovićeve balade »Djed i unuk« dovest će do zabune pa će se od tada dalje Karasova slika »Vila nadahnjuje jednog Barda junačkim narodnim pjesmama« krivo prekrstiti u kraći naslov »Djed i unuk«.«¹² Možemo se složiti kako je ovom prilikom slika dobila još jedan naziv, no nikako ne stoji tvrdnja da slika nema veze s Preradovićevom baladom. Pjesma govori o slijepom starcu s guslama i njegovom unuku, što je neupitno i motiv slike, a da se ipak možda spominje i vila potkrijepit ćemo stihovima u kojima se djed obraća svom unuku:

»Pjevaj samo, kad ti duša pjeva,
Kad ti sjedi na koljenu djeva,
Ona sveta boginja istine;
Nju prizovi, kad ti pjesma sine,
Nju prizovi kad ti pukne žica:
Nek ti bude ljuba i sestrice!–«

Svetu boginju istine Karas je mogao vidjeti kao ženu u bijelom (vilu) koja lebdi iznad starca i dječaka te ih nadahnjuje junačkim narodnim pjesmama.

Motiviran zbivanjima u domovini, Karas je naslikao sliku, nakon jednog posjeta Hrvatskoj, vrativši se 1845. godine u Rim, prema Preradovićevoj baladi¹³ koja je i sama odisala domoljubnim sadržajem:

»Svuda hodeć kud ga želja vodi,
Na kraj zemlji slavskoj ne dohodi:
Od sjevera šira je do juga,
Od istoka do zapada duga!«

Zašto se Karas poslužio slijepim starcem te preko njega izrazio svoje domoljublje? Mogući odgovor na-

⁴ Je li to Karas?, Večernji list, 16. 5. 1981.

⁵ Opis slike iz inventarne knjige zbirke predmeta Tiflološkog muzeja.

⁶ Večernji list, 16. 5. 1981.

⁷ Lj. Babić, *Umjetnost kod Hrvata u 19. st.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1934., str. 62.

⁸ A. Bulat-Simić, *Vjekoslav Karas*, Društvo historičara umjetnosti Narodne republike Hrvatske, Zagreb, 1958., str. 110-111. – Pismo u kome Vjekoslav Karas obavještava prijatelja Guiseppe Melija u Palermo, o svom radu i životu u Rimu i kratkom oravku u Hrvatskoj, pisano 11. 8. 1845.

⁹ *Urudžbeni zapisnik 1861-1867*, Arhiv HAZU, Zagreb, tekući broj 29.

¹⁰ Prijatelj slijepih i gluhonijemih, Zagreb, 31. siječnja 1896., str. 4.

¹¹ A. Bulat-Simić, n. dj., 110-111.

¹² Karas i oko Karasa, Galerija »Vjekoslav Karas«, Karlovac, prosinac 1988., str. 8.

¹³ P. Preradović, *Pjesme*, Riječ, Vinkovci, 1998, str. 38-42.

lazi se u Karasovoj biografiji u kojoj je opisan njegov dolazak 1844. godine iz Rima i posjet rodnoj kući u Karlovcu, koji je upriličio zbog velike nostalgije za obitelji i domom. Tom je prigodom naišao na obitelji u velikoj oskudicu, a oca nemoćnog, napola slijepog.¹⁴ Neposredno nakon povratka u Rim napravio je prve skice za »Djeda i unuka«.

Slika je dugo visila u Narodnom muzeju u Zagrebu. Karas je pokušavao sliku prodati, no u tome nije uspio te je »bio prisiljen da pokuša prodaju putem lutrije ... Prvi broj koji će se na trstjanskoj lutriji dne jedanjestoga ožujka 1855. izvući dobiva veliku sliku Djeda i unuka. ... no po mišljenju Dušana Lopašića, lutrija se nije održala, ... pa je slika još dugo visjela u Narodnom muzeju«¹⁵ Mijo Krešić, spominjući Karasa podsjeća da »I ona slika: »slijepi guslar i vila« u muzeju je od njega.«¹⁶

Kukuljević u Slovníku, 1858. godine, spominje: »Djed i unuk, polag jedne balade od Preradovića. Slika izigrana. Dobi ju neki činovnik Šafarik.«¹⁷

»Narodne novine« u prosincu iste godine objavljuju Kukuljevićev članak, prenesen iz Slovníka, te dodaju: »Gospodin Miroslav Stojšić ima još jednu i to od najboljih slika toga prerano preminuvšega našega umjetnika predstavljajući slika stara guslara vođenoga jednim diečakom, kome kazuje vila pjesmu. Za ovu liepu sliku stoji rečeni gospodin, koji je na luterii dobio, u pogađanju s gospodinom majorom Mišom Atanasijevićem u Beogradu...«¹⁸

S jedne strane spominje se postojanje slike »Djed i unuk«, a s druge slika slijepa stara guslara vođenoga dječakom kome vila kazuje pjesmu, bez naslova, pa različiti autori (u drugoj polovici 20. st.) nagađaju da se radi o dvije različite slike i ne sumnjaju da je u tekstu

iz »Narodnih novina« došlo do objave netočnih podataka, čemu se logičnije prikloniti. Lopašić spominje »Djeda i unuka« koji je visio u muzeju, a Krešić da je slika »slijepi guslar i vila' u muzeju od njega«. Očito je da je riječ o istoj slici, dobro znanog motiva, kojoj se pridružuju različiti nazivi.

O slici »Djed i unuk« o kojoj govori Josip Kovačić, bez obzira na njezin naziv, ne može se govoriti kao o »jednom od najznačajnijih djela u slikarstvu ilirizma«¹⁹, niti je to najpoznatija i najreproduciranija slika 19.st., već je to neosporno ona druga slika s vilom, koja je reproducirana na zastoru Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, dok je ono još bilo na Markovu trgu.

»Konstantin Stojšić obavješćuje pismom đakovačkog biskupa Jurja Strossmayera da je poslije izložbe u Zagrebu²⁰, odlučio pokloniti veliku sliku, koju nazivlje »Dielo«, Jugoslavenskoj akademiji, te traži novčanu pomoć za okvir.«²¹

Oni koji su dosad pokušavali ući u trag ovoj slici ovdje su stali, te spominju da se slika nakon reproduciranja u Beču, kamo ju je Stojšić nakon pisma Strossmayeru²² poslao, najvjerojatnije od tamo nije ni vratila. Međutim, za pretpostaviti je da su svi tražili Karasovog »Djeda i unuka«, a u Akademiji ga nisu našli, sigurno ne pod tim nazivom. U Arhivu HAZU u urudžbenom zapisniku, na čijoj naslovnoj stranici piše:

»Namjesničko vijeće

Spisi o Akademiji

Uruđbeni zapisnik

1861-1867«,

nalaze se podaci o spisu koji dokazuje da je Stojšić sliku poklonio Akademiji. Prenosimo potpuni sadržaj koji se tiče slike, iz urudžbenog zapisnika:

»Tekući broj: 29

Nadnevak: 2/6 30/5 1865

Izdavatelj: Konstantin Stojšić

Kratki sadržaj: poklanja originalnu sliku pokojnoga umjetnika Vjekoslava Karasa »Slijepac i vila«

Ubilježeno, što je zaključeno

Ubilježeno u blagaj. Zapisniku

Gosp.

Stjep. Pejakoviću u Beč 11/6

Opet: 26/11«

Iz spisa koji se također nalazi u Arhivu HAZU, vidljivo je kako je slika poklonjena Akademiji i da se trenutno nalazi u Beču, odakle ju valja dopremiti u Zagreb.²³

Pod istim brojem je i dokument koji Stojšić šalje Akademiji, a govori o poklanjanju slike. Pisan je 30. svibnja 1865. godine, ćirilicom:

¹⁴ A. Kassowitz Cvijić, n. dj., str. 51.

¹⁵ A. Bulat Simić, n. dj., str. 37.

¹⁶ M. Krešić, *Autobiografija*, preštampano iz »Obzora«, Zagreb, 1898., str. 5.

¹⁷ I. Kukuljević Sakcinski, *Slovník umjetnikah jugoslavenskih*, Zagreb, 1858., str. 135.

¹⁸ NN br. 295 od 27. prosinca 1858.

¹⁹ J. Kovačić, *Prilozi za proučavanje i atribuciju slike Vjekoslava Karasa (Djed i unuk)*, *Informatica museologica* 3-4, Zagreb, 1983., str. 46.

²⁰ U »Albumu uspomenica na prvu dalmatinsko-hrvatsko-slavonsku izložbu plodinah tvorinah i umjetninah u Zagrebu godine 1864« nema podataka o izlaganju slike »Djed i unuk«, iako se Konstantin Stojšić spominje kao izlagatelj.

²¹ A. Bulat Simić, (1958), str. 126.

²² A. Bulat-Simić, (1958.), str. 126.

²³ Uruđbeni zapisnik, Arhiv HAZU, Orijentalna zbirka, Zagreb, 1865., spis br. 29.

»Poklon Jugoslavenskoj Akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu!

Podpisati predaće u pravljajućem odboru »Jugoslavenske Akademije« Originalnu sliku Vjekoslava Karasa rodod Karlovčana koju je naslikao učeći u Rimu, a predmet uzeo iz narodnog pjesništva »Sljepca i vilu« te po mogućnosti odužuje dug kao član jedne grane naroda na »Jugu« koji uskrsnuće i željeni plod znanstvenog zavoda od srca što skorije očekiva.

U Vukovaru, 30. Maj 1865.

Konstantin Stoišić«

U Akademijinom arhivu postoje podaci o tome da je slika poklonjena JAZU, međutim dokaza o fizičkom ulasku slike u Akademiju 1865. godine nema. No, o njezinu povratku iz Beča potpuno pouzdano ipak govori Zapisnik JAZU sa Skupne sjednice od 30. Lipnja 1879. godine,²⁴ u kojem nakon 14 godina nailazimo na prvu informaciju o slici, gdje se kaže: »Predsjednik²⁵ javlja, da je akademija predala narodni muzej visokoj kr. zemaljskoj vladi, i da se prigodom predaje u zapisniku navelo one predmete, koji su vlasništvo akademije, a u pohrani su kod zemaljskoga muzeja, na ime 1) mumija, koju pokoni Ilija Barić; 2) Karasova slika (sljepac i vila), koju pokloni Stojšić; 3) ... Odlučeno bi, da osim knjiga, koje se imaju uvrstiti u akademičku knjižnicu, ostali predmeti ostanu nadalje u pohrani kod narodnoga muzeja, dok akademija inako neodredi.»

U katalogima zbirke slika Strossmayerove galerije iz 1885. i 1891. godine nema podataka o Karasovim slikama, što pokazuje da slika »Sljepac i vila« već tada nije bila tamo. Ni u različitim starim spisima o Narodnom muzeju, a koji su danas pohranjeni u Arheološkom muzeju²⁶, nema podataka o slici.

S obzirom na, u to doba, uredno vođenu dokumentaciju Narodnog muzeja i Akademije, za pretpostaviti je da je slika između 1879. godine (kada se spominje u zapisniku sa Skupne sjednice JAZU) i 1885. godine (kada je nema u 1. katalogu slika) izmještena iz Akademije. Teško je reći kako se to dogodilo, pisanih tragova o izlasku slike iz Akademije nema, iako je tih godina klima oko galerije slika bila pogodna da to oстане nezamjećeno. Na čelu galerije slika bio je Izidor Kršnjavi. Godine 1882. Strossmayer je dopisom zatražio od Akademije »da se mučan posao kano i onaj oko uređenja galerije slika u novoj akademičkoj sgradi, prof. dru. I. Kršnjavomu povjeri.«²⁷ Prijateljstvo Kršnjavija s biskupom Julijem Drohobetskim, koji je dugo bio predsjednik sljepačkog društva »Sv. Vid«, možda objašnjava pojavu »Sljepca i vile« u Hrvatskom sljepačkom muzeju, odnosno u rukama Vinka Beka koji

je ujedno bio i tajnik spomenutog društva.²⁸ Kršnjavi je kasnije, početkom 20. st., u jednom svom članku spomenuo ovu sliku kao jedinu Karasovu koja je postala popularna.²⁹ Anka Bulat Simić ističe površnost kojom Kršnjavi prelazi preko Karasova imena, opravdavajući to vremenom u kojem Kršnjavi živi i njegovom preokupiranošću suvremenim problemima.³⁰

»Sljepac i vila« u Tiflološkom muzeju

Slika »Sljepac i vila« bila je izložena unutar Sljepačkog odjela na Gospodarsko-šumarskoj izložbi u Zagrebu 1891. godine. U katalogu spomenute izložbe,³¹ slika je predstavljena kao »vlasništvo hrv. Sljepačkog muzeja«, te pod rednim brojem 70. nailazimo na sljedeći tekst: »Sljepac i vila. Radnja Vjek. Karasa, karlovčana. Poklon veleč. g. S.H. sljep. muzeju.«

Spominjana je i u tiflološkoj periodici toga doba, unutar uspomena na Hrvatski sljepački odjel na Milenijskoj izložbi u Pešti 1896. godine, gdje je bila izložena: »Od svih je svakako najvrjednija ona Karasova: Guslar i vila, kako se vidjela na zastoru u starom zagrebačkom kazalištu.«³²

P. Skutari je 1988. godine pišući o slici iz Tiflološkog muzeja³³ spomenuo žig koji je otisnut na platnu na poledini slike, o kojem govori kao o žigu zagrebačke tvrtke Bothe-Ehrmann (tvornica pokućstva), za koju je vjerojatno pretpostavio da je izradila okvir za platno. Na poledini slike, na platnu je doista otisnut žig sljedećeg sadržaja: »PRVA ZAGREBAČKA UMJETNIČKO OBRTNA DVORANA E.F. BOTHE-a«. Ovaj je žig pripadao trgovini Eugena Ferdinanda Bothea, koji je od 1861. godine bio vlasnik ove trgovine u Zagrebu. Godine 1872. otvorio je tzv. »umjetničku dvoranu« u kojoj je prodavao umjetno-obrtne pred-

²⁴ Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga L., Zagreb, 1879., str. 217.

²⁵ Museum 1846-1996., Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 1996., str. 16. – »lako je JAZU osnovana tek 1867., njezin osnivački odbor postojao je i ranije..., a njezin predsjednik, dr. Franjo Rački, nalazi se na čelu novoimenovanog Muzejskog odbora. Odbor, u ime Akademije upravlja Muzejem i Zemaljskoj vladi podnosi redovite godišnje izvještaje o stanju zbirki.«

²⁶ Narodni Museum – Poslovnik 1854 - 1865

Horv. Slav. Narodni Museum – Opis darovah od 1. siječnja 1855 počemši Poslovni zapisnik od 8/II 1878 do 1900

²⁷ Rad JAZU, Izvodi iz zapisnika JAZU, Skupna sjednica 10. listopada 1882., str. 216.

mete, »izlažući uz to u svojim izlozima i slike poznatih hrvatskih umjetnika«. ³⁴ Trgovina se nalazila na uglu Ilice i Mesničke ulice, u Ilici 38 u Zagrebu. ³⁵

Za pretpostaviti je da je slika, bez obzira je li tada bila u Akademijinom vlasništvu ili ne, određeno vrijeme bila izložena u Botheovoj trgovini i tada je, vjerojatno, na platno stavljen žig. O tom običaju izlaganja slika u izlozima trgovina u Zagrebu piše 1887. godine i Glasnik društva za umjetnost i umjetni obrt: »Već je od više godina običaj, da naši umjetnici izlažu svoje slike u kojem dućanu. Otkad je revni Bothe načinio velik lep prozor u svom dućanu, gdje svoje umjetne obrtnine izlaže, čini se kao da se hoće da usadi običaj, da naši umjetnici tamo sve svoje slike izlažu. Mi nemožemo taj običaj odobriti. Istina, i u velikih gradovih trgovci sa umjetninami među pod staklo u dućan slike tako, da ih prolazeći vide, ali to su slike manje vrijedne. Otmjenije trgovine za umjetnine imadu posebne salone, kamo dolaze svi, koji se zanimaju za umjetnine. Mi smo u Zagrebu vidili, da je dosta obćinstva dolazilo, kada je u prostorijah akademije bilo izloženo i dobrih i vrlo kukavnih slika. Neda se poreći, da nije sgodno ni za galeriju ni za muzej za umjetnost i obrt što moraju biti u II. katu dotičnih sgrada, obćinstvo se u veliko neće da trudi, kad mu se hoće učiti se umjetnosti, ali da baš čovjek mora otići na ulicu to mi se ipak vidi suvišnim. Tko se u istinu zanima za umjetninu, taj će ju ići pogledati i u drugi kat, a tko neće već samo kad slučajno ulicom prodje, do toga umjetniku nije ni stalo.« ³⁶

Za Tiflološki muzej ova slika ima posebnu vrijednost jer potvrđuje njegovu opstojnost, u muzeju je od njegova osnutka, sačuvana je u vremenu zastoja u radu i razvitku Muzeja, koji je započeo na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće i potrajao sve do 1953., kada nastavlja s

radom kao Tiflološki muzej Saveza slijepih Jugoslavije. Posebno mjesto našla je slika i u monografiji Muzeja, izdatoj 1996. godine, na čijoj je naslovnoj stranici. ³⁷

Konzervatorsko-restauratorski radovi na slici obavljeni su tijekom 2001. u Hrvatskom restauratorskom zavodu, a voditelj radova Pavle Lerotić je prije početka radova napravio uvid u stanje sačuvanosti slike:

»Vjekoslav Karas, Slijepac i vila
ulje na platnu, 55 x 68 cm.
Tiflološki muzej, Zagreb
Stanje sačuvanosti

Nosilac je tanko laneno platno karakteristično za razdoblje 19. st. ujednačene debljine niti i gustoće tkanja (oko 20 niti/cm). Format slike je originalan s blagim pomakom desne strane slike nagore nastalim prilikom prenapinjanja na (novi?) drveni podokvir. Platno je stabilno i ravno osim na mjestima manjih mehaničkih oštećenja, jedne poderotine dužine oko 2,5 cm na centralnom dijelu slike te istaknutog obrisa podokvira. Bijela preparacija je tanka i jednoliko nanešena, dobro prijanja uz platno osim uz mehanička oštećenja, gdje se odiže i otpada. Cijela površina slike je raspucala oblikujući tipičnu mrežu pravilnih ljuskastih krakelira, osim na mjestima gdje je platno sa poledine bilo zaštićeno letvicama podokvira. Na površini slike se nalazi sloj sive površinske nečistoće i smolnog laka koji je požutio i izgubio prozirnost. Lak je djelomice uklonjen, a površinske nečistoće i patina koje nejednoliko prijanjaju za boju umanjuju kolorističke oblikovne vrijednosti slike.«

Podaci o izvedenim radovima čuvaju se u Tiflološkom muzeju.

Zaključak

Godine 1864. Karasova slika »Djed i unuk« nije ostala u Beču, kamo ju je njezin vlasnik Konstantin Stojšić poslao na umnožavanje, već je kako je bilo i planirano, dospijela u Akademiju. Urudžbeni zapisnik Akademijina arhiva čuva tajnu koju nisu uspjeli riješiti ljudi od struke, pokušavajući ući u trag ovom zanimljivom Karasovom djelu. Zbunjujući faktor bio je, svakako, drugi naziv slike. Ne znamo zašto je Stojšić Akademiji sliku poklonio pod nazivom »Slijepac i vila«, te zašto je Akademija taj naziv prihvatila, no sigurno se taj naziv kasnije pojavio jedino u Hrvatskom sljepačkom muzeju, iako nije korišten u literaturi i periodici onoga doba. Stojšićev dopis od 30. svibnja 1865., u kojem obavještava Akademiju da joj poklanja sliku, nije dokaz da je slika i fizički stigla u Akademiju, no

²⁸ I. Kršnjavi, *Zapisci iza kulisa Hrvatske politike*, Mladost, Zagreb, 1986., str. 112.

²⁹ A. Bulat-Simić, n. dj., str. 81.

³⁰ A. Bulat-Simić, n. dj., str. 81-82.

³¹ V. Bek, *Izložbeni katalog za Sljepački odjel na Gospodarsko-šumarskoj izložbi u Zagrebu 1891.*, Vinko Bek, Zagreb, 1891.

³² Prijatelj slijepih i gluhoonijemih, br. 9, Zagreb, 30. rujna 1896., str. 114.

³³ Karas i oko Karasa, str. 8.

³⁴ M. Despot, *Industrija Zagreba u drugoj polovici XIX. stoljeća – Iz starog i novog Zagreba*, Muzej grada Zagreba, Zagreb, 1974., str. 171.

³⁵ Zagreb, *Revija društva Zagrepčana*, Zagreb, 1934., str. 183.

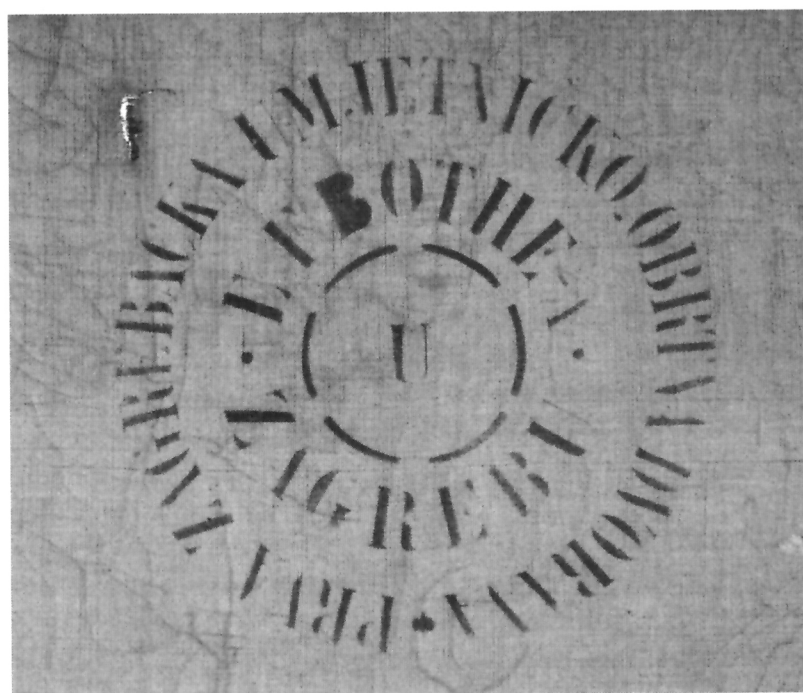
³⁶ Glasnik društva za umjetnost i umjetni obrt, Zagreb, 1887., str. 26.

³⁷ V. Mršić, *105 godina Tiflološkog muzeja*, Tiflološki muzej, Zagreb, 1996.

tamo je sigurno bila 1879. godine, kada se spominje u Zapisniku JAZU sa skupne sjednice od 30. lipnja 1879., među predmetima koji su vlasništvo Akademije, a pohranjeni su u Narodnom muzeju. Nadalje, zabuna oko žiga otisnutog na poledini slike ovdje je riješena, te nikako ne može poslužiti kao dokaz kako slika iz Tiflološkog muzeja nije autentični Karas. Dakle, platno

nije načinjeno u tvornici pokućstva »Bothe i Ehrmman«, koja je počela s radom krajem 19. st., kao što ni žig nije pripadao istoj tvornici već trgovini E. F. Bothea. Povezujući motiv slike s Karasovom onovremenom privatnom preokupacijom, ocem nemoćnim napola slijepim, približavamo ovu sliku Karasu kao autoru pod nazivom »Slijepac i vila«.

1. Žig na poledini platna slike *Slijepac i vila* s tekstem: *Prva zagrebačka umjetničko obrtna dvorana E. F. Bothe-a*

2. Slijepac i vila, ulje na platnu, bez sign, vl. Tiflološki muzej

Željka Bosnar Salihagić
Vjekoslav Karas: »The Grandfather and the Grandson«

In 1864, after the announcement of its owner Konstantin Stojšić to the bishop Strossmayer that the picture will be donated to the Yugoslav Academy of Sciences and Arts, all the traces of the best known picture of Vjekoslav Karas »The Grandfather and the Grandson« disappeared. After this announcement Stojšić sent the picture for duplication to Vienna, from where, as many different authors concluded, it has never returned. Although not in continuity, from 1891 the Typhlological Museum's holdings contain the picture »The Blind and the Fairy«, oil on canvas, inventoried as Karas's. The picture fits the description and is completely identical to the oleograph made in Vienna according to Karas. Researching concerning »The Blind and the Fairy«, as well as the attempt to determine the picture's identity, bring us very close to the solution of the enigma about never found Karas's original work »The Grandfather and the Grandson«.

In the literature of the 19th century the picture is mentioned under different names. The working title that Karas assigned to the picture while making it in Rome, in 1845, was »The Fairy Inspires a Bard by Heroic Folk Songs«. Inspired by the events in his homeland and by well known ballad of Petar Preradović »The Grandfather and the Grandson«, Karas created the picture that radiated patriotism that was probably the reason why the picture deserved its place on the curtains of the Croatian National Theatre. His picture, to all appearances according to the ballad of Preradović, got in homeland the shorter name »The Grandfather and the Grandson«. Researching the origins of the picture from the Typhlological Museum in the HAZU Archives (the Croatian Academy of Sciences and Arts), in the registry book for the year 1865, a figure that Konstantin Stojšić donates the original picture of Vjekoslav Karas »The Blind and the Fairy« to the Academy was found. It could be assumed that art historians and other researchers that were concerned with Karas and that did not succeed in finding this trace were deceived by the name of the picture that has never been used till then. This figure by itself is not the proof that the picture physically arrived to the Academy, but it certainly is an information concerning the picture's existence in the Academy's property, and the information could be found in one of the Minutes of the JAZU from the Joint session held in 1879. As in the first picture catalogue of the Strossmayer's Gallery from the year 1885 there were no figures about the picture, we can suppose that in the period from 1879 to 1885 the picture left the Academy and the figures, even if they exist, were not found.

It is certainly very interesting that the new name »The Blind and the Fairy« under which Stojšić donated »The Grandfather and the Grandson« to the Academy, later on appears only in the Croatian Museum for the Blind, whose successor is the Typhlological Museum. The appearance of the picture in this museum can be thanked to the very motive of the picture that represents an old blind fiddler, a boy and a woman in white with the Illyrian symbols on her clothes. The biography of Karas reveals us the background of the motive used in his encumbrance with helpless, half-blind father.

The appearance of »The Blind and the Fairy« in the Croatian Museum for the Blind, according to the accessible documents at latest in 1891, could be linked with the friendship of bishop Julij Drohobetski, long-standing president of the Society of the Blind »Sv. Vid« and Izidor Kršnjavi, who at that time was at the head of the Academy's Strossmayer Gallery.

The picture »The Blind and the Fairy« was exhibited within the Department of the Blind at the Jubilant Exhibition of the Croatian-Slavonian Economic Society in 1891 in Zagreb and at the Millenium Exhibition in 1896 in Budapest and it was mentioned in the typhlological periodicals of that time.

On the back of the picture, on canvas, there is a stamp: »A TRUE ZAGREB ARTISTIC CRAFT HALL OF E. F. BOTHE« which tells us that the picture was exhibited in Bothe's shop in Zagreb, and in no way that it was painted on the canvas made in the furniture factory »Bothe and Ehrmann« that begun with work at the turn of the 20th century, as it is to be judged according to the last published figures on picture.

All signs point to great probability that the picture »The Blind and the Fairy« from the Typhlological Museum holdings is the looked-for work of Vjekoslav Karas »The Grandfather and the Grandson«.